

OSMANLI ARAŖTIRMALARI
XII

NeŖir Heyeti — Editorial Board
HALİL İNALCIK — NEJAT GÖYÜNÇ
HEATH W. LOWRY — İSMAIL ERÜNSAL
(BERT FRAGNER — KLAUS KREISER)

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
XII

İstanbul - 1992

dirmesi, bu arada da şehirlerin boşalıp, sokakların tenhalaşması, aile büyüklerini ziyaretlerin terk edilmesi buna bir örnek teşkil eder.

Temelde dinî bayramların kökeni aynı olmakla birlikte, çeşitli ülkelerde kültür farklarından doğan bazı ayrıntılar vardır. Bu bakımdan diğer islâm ülkeleri için de bu tür çalışmaların yapılması temenni olunur.

Yılmaz Koç

Priska FURRER : *Das erzählerische Werk der türkischen Autorin Sevgi Sosyal (1963/1979)*. Klaus Schwarz Verlag. (İslâm Araştırmaları Dizisi, No : 148) Berlin 1992, 242 Sayfa.

Yeni Türk Edebiyatı Araştırmalarının henüz dikkatini yöneltmediği kadın yazarlarımızdan Sevgi Sosyal (1936/1976) Bern Üniversitesinde J. C. Bürgel danışmanlığında Priska Furrer tarafından gerçekleştirilen doktora tezine hemen bütün yönleriyle konu olmuştur. «Niçin Sosyal» sorusuna, yazarın modern Türk kadını kimliğini tanıması, bu kimliği bizzat kendisi de taşıması, eserlerinin konu bakımından zengin olması, nihayet erken yaşta ölümünden dolayı eserlerinin «tamamlanmış» olmasının bütün olarak yorumlanmaya elverişliliği cevabı veriliyor. Hikâye ve romanlarından bazıları çeşitli Avrupa dillerine çevrilmiş olan yazarın ilginç yaşam deneyimi, özellikle 60'lı ve 70'li yılların topumsal olaylarını yansıtmada yabancı araştırmacı için kuşkusuz bir aracı görevinin üstlenecekti. 12 ana başlıktan oluşan çalışmanın girişinde yazarın çalışmalarının ve onun hakkında yazılanların-yapılanların dökümü veriliyor. Furrer'in Türk Üniversitelerinde günümüz yazarlarının ihmal edildiği kanaatine (s. 6) katılıyoruz. Eserde Modern Türk Edebiyatının kısa bir profilinin çizilmesinden sonra, Sosyal'ın hayatı ve eserleri hakkında biyografik bilgiler veriliyor. Ancak Furrer sadece kitaplardan derlediği bilgilerle yetinmeyip, ülkemize gelecek yazarın yakınları, annesi ve eşi Mümtaz Sosyal'la bizzat konuşmalar yapmıştır. Başka bir bölümde ise (s. 47-102) özellikle yabancı okuyuculara yardımcı olmak için oldukça detaylı yedi eserin

özeti sunulmuştur. Aslında bunları «özet» olarak nitelemek yanlış olabilir, zira zaman zaman edebiyat tekniği açısından analizlere de girilmektedir.

Belli araştırma disiplinine sıkı sıkıya bağlı kalmadığını söyleyen Furrer, amacını da açık seçik tesbit etmiştir. (s. 14/15)

- Yazar konu ve üslûp açısından ne gibi değişiklikler yaşamıştır?
- Eserlerde tekrarlanan konu ve biçim özellikleri nelerdir?
- Geleneksel değer yargılarının hüküm sürdüğü bir ülkenin yazarı olarak aile ve toplum içerisinde kadının rolü nasıl görülüyor?
- Bizzat yaşanan hapisane hayatıyla hastalık ve ölüm duyguları yazarın kalemine nasıl sızmıştır?

Bu amaçlar için birer bölüm ayrılmıştır. «Değişme ve Değişmeme (-Durgunluk-)» isotopları farklı dönemlerde yazılmış eserlerde tesbit edilerek, tavır «değişmek'»ten yana konuluyor. «Değişme» moderleşme ismi altında Tanzimattan sonraki Türk edebiyatının tipik konusu olmuştur, ancak nitelik ve nicelik olarak farklılıklar göstermiştir. Soysal olumlu olarak nitelediği (s. 107) «değişmeye» nazaran «değişmemeyi» bir tehdit olarak görmüştür. Soysal'ın figürleri «kendi bahçesiyle uğraşan» insanlardan ziyade «değişme» yolunda hırçın tiplerdir.

Furrer, yazarın edebi hayatının temel özelliğinin «bireysel olandan sosyal olana» geçiş olduğunu söyler. (s. 121/147). Yani İkinci Yeni etkisindeki başlangıç yıllarından sonra sosyal hatta politik konular eserlerin dokusuna girmiştir.

«Türk Kadınının Toplum İçerisindeki Yeri» bölümünde 60'lı yıllardan sonraki Avrupadaki gelişmeler ışığında, Soysal'ın konuya yaklaşımının oldukça «devrimci» olduğu belirtiliyor. Zira 40'lı yılların romantik aşk dramlarını anlatan kadın yazarlardan sonra Soysal, diğer kadın yazarlarla birlikte özellikle orta sınıfa ait kent kadınlarının sorunlarına (s. 149) el atmaya başlamıştır. Evlilik, annelik, görücü usulü, cinsellik ve aşk konuları salt feminist açıdan yeteri derecede olgunlaştırılmamış, Avrupa'da olduğu gibi devrimci sol hareketin içinde bir dereceye kadar boğulmuş (s. 164).

Sonuç olarak Türkçe bilen yabancı bir araştırmacının kalemin-den son dönem kadın yazarlarımızdan Sevgi Soysal'ın eserlerindeki edebi kimliğini, geri planda ise Türk toplumunun geçirdiği «değiş-me» sürecinin tarihini okumak fırsatına sahip oluyoruz.

Fatih Tepebaşılı

Marina KUNKE, *Nomadenstämme in Persien im 18. und 19. Jahrhundert*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1991, 189 s, 1 harita, 3 levha (Islamkundliche Untersuchungen, 151. Cild).

Çalışmaya esas teşkil eden nestelik hattı ile kaleme alınmış 32 sahifelik bir yazmadır. 1955'te bu Farsça metni Isfahan'da Dr. Caro Minasian'da görüp bir filmi edinen hâlen Mainz Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Heribert HORST, öğrencisi M. KUNKE'ye bunun üzerinde çalışmasını tavsiye etmiştir. Sonradan Los Angeles'te California Üniversitesi Araştırma Kitaplığı'na intikal eden bu eserin ikinci bir filminden de faydalanılmıştır (s. 34).

Farsça metnin ilk sahifesinde, onun Isfahan'da bazı devlet ile-ri gelenleri (*serdârân*) için *Tuhfe-i Şâhî*'den nakl olunan nüsha olduğu, belirtilmekte, fakat hemen daha alt satırlarda da Şehid Şah Sultan Hüseyin-i Safevî zamanında Müstevfi-i memâlik Mirza Muhammed Hüseyin'in ihtimamı ile düzenlenmiş, İran'ın H. 1128 (M. 27. 12. 1715-16. 12. 1716) tarihinde bütün vergi gelirlerinin ve nüfus miktarının (*cem'-i mâlgüzârî ve cemiyet-i hilkat*) gösterildiği bir risale olduğu ifade olunmaktadır. 1799-1811 arasında İran'da East India Company'nin bir çok defalar temsilcisi olan John MALCOLM¹ bu belgeyi görmüş, kullanmıştır. Risalenin bir de İngilizce çevirisi yapılmıştır. Bunun sahibi yine Buşir'de aynı müessesenin 1797'den itibaren temsilcisi, küçük yaşta Hindistan'a yerleşmiş, İran asıllı ve Isfahan Sarayı ile sıkı ilişkileri olan Mehdi Ali Han'dır. KUNKE bu hususlara işaret ederek, yazmanın bazı müşkillere değinmektedir : *Tuhfe-i Şâhî* metni muhtemelen Şah Hüseyin (1694-1722) zamanındaki arşiv belgelerine dayanmaktadır. Bununla beraber, sonunda 1215 (1800) tarihli bir kısım da vardır. Yazmayı kopye eden de belli değildir, Yazarı ve derleyicisi gö-